

lembe kell vennie azon mérlegelési lehetőséget, amely az összefonódásokra vonatkozó szabályozás részét képező gazdasági jellegű szabályok alapjául szolgál.³⁷ Azonban „[j]óllehet a Bíróság elismeri a Bizottság mérlegelési lehetőségét a gazdasági jellegű értékelések vonatkozásában, ez nem jelenti azt, hogy a közösségi bíróság nem vizsgálhatja felül a Bizottság gazdasági jellegű tényekre vonatkozó értékelését. A közösségi bíróságnak többek között nem csupán a hivatkozott bizonyítékok tárgyi valószerűségét, megbízhatóságát és következetességét kell vizsgálnia, hanem azt is ellenőriznie kell, hogy a bizonyítékok tartalmazzák-e az adott összetett helyzet értékeléséhez figyelembe veendő összes adatot, valamint hogy e bi-

zonyítékok alátámasztják-e a belőlük levont következtetéseket.”³⁸

Meg kell még említeni, hogy feltehetően az ítélet a Bizottság kifogásközléseire, illetve az abban foglaltakra is hatással lesz. Az EFB ugyanis erősen kritizálta, hogy a Bizottság gyakorlatilag teljesen eltérő döntést hozott a kifogásközlésben foglaltakhoz képest anélkül, hogy ezt megindokolta volna. A bíróság kiemelte, hogy az elté-

réssel kapcsolatos indokolási kötelezettség hiánya a 81. és 82. cikkek kapcsán alakult ki, nem pedig a fúziós eljárásokkal kapcsolatosan, ahol szoros határidők vannak.³⁹ Így az EFB megállapította, hogy „[h]abár ... a Bizottságnak természetesen

jogában áll módosítani a közigazgatási eljárás során tett megállapításait, különösen az érintett felek észrevételeinek figyelembevétele érdekében, és nem köteles e tekintetben indokolással szolgálni a határozatban, az ugyanitt tett megállapításoknak viszont igazolhatóknak kell lenniük, legalábbis az eljárásnak az Elsőfokú Bíróság előtti szakaszában, az előzetesen tett ténybeli megállapításokra tekintettel, adott esetben annak bizonyításával, mennyiben tévesek ez utóbbiak.”⁴⁰ Ezen követelmény előírása figyelemreméltó, ugyanis a korábban már említett bizonyítási teher növekedése mellett ez is tovább növeli a Bizottság munkaterhét, hiszen a kifogásközlés az eddigiekhez képest úgy tűnik, komolyabb szerephez jut a bíróságok előtti eljárásokban.

Amiben azonban az EFB feltehetően helyesen járt el az, hogy közvetett bizonyítékok útján is megállapítható közös erőfölény megerősítése. A versenyjogi szabályozások „Achilles-sarkának” is lehet ugyanis tekinteni az oligopolisztikus piacokon a hallgatólagos összejátszást.

³⁷ Ld. pl. Gencor-ítélet 164–165. bekezdések, Airtours-ítélet 64. bekezdése, Tetra Laval-ítélet 119. bekezdése.

³⁹ Ld. pl. Impala-ítélet 283–287. bekezdések.

⁴⁰ Impala-ítélet 410. bekezdés.

³⁸ Impala-ítélet 328. bekezdés.

Lenk Zsuzsanna

Az európai Microsoft ügyben született ítélet

1. Bevezetés

Az európai versenyjogi gyakorlatban kevés az annyira nagy port kavarázó és a széles körű nyilvánosságot oly mértékben elérő döntés, mint amilyenek a 2007. szeptember 17-re várt és megszületett Európai Elsőfokú Bíróság (a továbbiakban EFB vagy bíróság) által hozott Microsoft-döntés volt¹. Ebben a bíróság

lényegében mindkét szankcionált magatartás – az árukapcsolás és a szellemi tulajdonhoz való hozzáférés adás tekintetében – fenntartotta a bizottsági határozatban foglaltakat, és nem csökkentette a kiszabott bírságot sem. A várakozásnak az lehet az oka, hogy a világ egyik legnagyobb vállalata volt az eljárás alá vont, amelynek termékeivel emberek milliói nap mint nap találkoznak. Így felfokozottabb volt a várakozás, mint más versenyjogi tárgyú ítéletek előtt, amelyek „csak” adott országban előállított termékek vagy szolgáltatások piacán megvalósult versenykorlátozásra korlá-

tozódtak². Az is igaz, hogy az ügygel érintett két erőfölénnyel való visszaélést megvalósító magatartás megítélése tekintetében az elmúlt három évben amit lehetett, azt szakértők elmondtak vagy leírtak. A Microsoft ügy kapcsán tehát nehéz újat mondani. Mindenesetre úgy tűnik, hogy a versenyjogi szakmában el-

¹ C-201/04 Microsoft v. Bizottság, 2007. szeptember 17-ei ítélet.

² A Magill ügyben (C-241/91 és C-242/91 RTE és ITP v. Bizottság [1995] ECR I-743) a televíziós programújságok irországi piacára, az IMS Health ügyben pedig (C-418/01 IMS Health [2004] ECR I-5039) a német gyógyszeripari szakma egy speciális szintjén használt számítógépes adatbázis volt az eljárás tárgya.

lentmondásosan megítélt és sajátos körülményekkel terhelt ügyben végül az EFB teljes tanácsa egy visszafogott, nagymértékben a Bizottság által feltárt tényekre alapozó és a vonatkozó korábbi esetjogban felmerült kérdéseket továbbra sem egyértelműsítő, az ún. ordoliberalis versenyszemléletbe illeszkedő döntést bocsátott ki³. A döntés ilyen kimenetéről részben a felülvizsgálat korlátozott jellege tehet. Maga a bíróság tartja szükségesnek tisztázni a döntésének elején⁴ – elvetve ezzel a Microsoft önálló tényfeltárára való felkérését –, hogy a műszaki információk és komplex gazdasági elemzések ismételt elvégzésére nincsen lehetősége, így ezekben a bizottsági dokumentumokra támaszkodik. Működése ezért szükség-szerűen az eljárási és indokolási szabályok megtartásának, valamint annak vizsgálatára korlátozódik, hogy a Bizottság ténymegállapításai helytállóak-e, és hogy azok értékelésében helyesen járt-e el a Bizottság, illetve, hogy nem élt-e vissza hatáskörével. Ezzel együtt a 82. cikkely felülvizsgálatának folyamatában sokan visszalépésként értékelik, hogy a bíróság elsiklott a magatartások fogyasztókra gyakorolt közvetlen hatásainak konkrét vizsgálata felett.

Jelen írás a továbbiakban bemutatja az ügyet és az abban született ítélet lényegét, esetenként kitérve a közelmúltban a GVH-ban megrendezésre került versenyjogi témájú beszélgetéssorozat keretében – elsősorban a szellemi tulajdonjogok és a versenyjog viszonya kapcsán – elhangzott problémafelvetésekre.

2. Az ügy kronológiája

Az 1998-ban és a későbbi években több szálon futó vizsgálatok eredményeképp-

³ Az ordoliberalizmus (avagy német neoliberalizmus) gazdaságelmélete szerint az államnak a szerepe, hogy megteremtse adott piacgazdaság megfelelő jogi környezetét és fenntartsa a verseny egészséges szintjét, a piaci mechanizmusok működése során fellépő negatív hatások semlegesítése révén. A szabad és tiszta politikai és társadalmi berendezkedés érdekében a magánszféra kezében összpontosuló gazdasági hatalmat is ellenőrzése alatt kell tartani az államnak. A szakirodalom szerint ilyen ordoliberalista szemlélet jegyében fogant döntések például a Michelin- és a Hoffman-La Roche-ügyekben született döntések is, amelyekben megfogalmazásra kerül a domináns piaci szereplő versenytársaival szembeni speciális felelőssége, azaz elegendő, ha a magatartás közvetett módon kihat a versenyre, még ha közvetlenül nincs is hatással a fogyasztókra.

⁴ Lsd. 1. lábjegyzetben jelzett dokumentum 87. bekezdés.

pen 2004. március 24-én az Európai Közöségek Bizottsága határozatot fogadott el⁵, amelyben megállapította, hogy a Microsoft az EKSz. 82. cikkelyét két különböző magatartás tanúsításával megsértve visszaélt erőfölényével és emiatt 497 millió eurót meghaladó – akkor rekordnak számító – bírságot szabott ki a cégóriással szemben.

A Bizottság által szankcionált első magatartás az volt, hogy a Microsoft az 1998 októberé és a határozat meghozatalának időpontja közötti időszakban megtagadta az „interoperabilitáshoz (együttműködéshez) szükséges információk” versenytársak részére történő átadását, valamint nem adott engedélyt versenytársainak ezen adatok felhasználására, amennyiben azok a Microsoft termékeivel versengő terméket akartak kifejleszteni és forgalomba hozni. A Bizottság korrekciós intézkedésként kötelezte a Microsoftot, hogy 120 napon belül tegye hozzáférhetővé a kliensszerver, valamint a kiszolgáló szerverek közötti kommunikáció protokolljainak „specifikációit” (leírásait) minden olyan vállalkozás részére, amely a munkacsoportszerverekhez való operációs rendszereket kíván fejleszteni és forgalmazni (kényszerengedély). Ezáltal annak lehetőségét kívánta megteremteni, hogy a munkacsoportszerverekre olyan új operációs rendszereket lehessen kifejleszteni, amelyek kommunikálni tudnak a Windows operációs rendszerrel működő számítógépekkel és szerverekkel. A második szankcionált magatartás a Windows operációs rendszer és a Windows Media Player (a továbbiakban WMP) médialejátszó közötti árukapcsolás volt. A Bizottság álláspontja szerint ez a magatartás befolyásolta a versenyt a médialejátszók piacán. A Bizottság e tekintetben arra kötelezte a Microsoftot, hogy 90 napon belül hozza forgalomba a Windows operációs rendszer WMP nélküli változatát. A Bizottság annak érdekében, hogy ellenőrizni tudja a határozat betartását egy ügygondnok kinevezésére kötelezte a Microsoftot. Az ezzel kapcsolatos valamennyi költséget a cégóriásnak kellett vállalnia. Az ügygondnokot a Microsoft által javasolt személyek közül a Bizottság választotta ki, aki ezt követően a cég minden adatához, helyiségéhez, termékéhez és a releváns forráskódokhoz hozzáfért.

⁵ Case COMP/37.792.

2004. június 7-én a Microsoft keresetet nyújtott be az elsőfokú bírósághoz e határozat megsemmisítése, illetve a vele szemben kiszabott bírság csökkentése iránt. A határozatban kiszabott kötelezettségek és a bírság végrehajtásának felfüggesztésére tett Microsoft-indítványt az elsőfokú bíróság elnöke 2004. december 22-én elutasította, mivel nem találta megalapozottnak a Microsoft érveit a végrehajtással járó súlyos és visszafordíthatatlan kár tekintetében⁶. Időközben a Microsoft eleget tett az árukapcsolással kapcsolatban elrendelt kötelezettségnek és forgalomba hozta a WMP-től mentes Windows operációs rendszert. A protokollinformációk tekintetében viszont a Bizottság hiányosságokat talált, ezért 2006. július 12-én egy újabb döntésben közel 300 millió euróra bírságolta a vállalatot, és egy másik jelentést is kiadott 2007. március 1-jén, amelyben a Microsoft által készített kommunikációs protokollok leírásait tartalmazó dokumentáció túlzó mértékű árait kifogásolja, ez ügyben azonban jelenleg is folynak a vizsgálatok. A 2007. szeptember 17-én hozott ítélet a bizottsági határozat főbb részeinek helybenhagyása mellett egyedül az ügygondnok bizottsági kinevezését tartotta hatásköri túllépésnek, és ezért az ítélet ezen pontját megsemmisítette. A bíróság az indoklásban kifejtette, hogy a Bizottságnak nincs joga hatalmát harmadik félre átruházni, így nem jogosíthatja fel a biztost arra, hogy minden adathoz hozzáférjen, a vállalatra pedig nem háríthatja a biztos vizsgálódásának költségeit, ugyanis a Bizottságot terheli az ítélete betartásának ellenőrzése.⁷

3. A három érintett piac és a Microsoft erőfölénye

A Bizottság a keresleti és kínálati helyzet-tesithetőség ismérvei alapján három érintett piacot azonosított az ügyben: a felhasználói személyi számítógép operációs rendszerek piacát, a munkacsoport szerver operációs rendszerek piacát, valamint

⁶ <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=en&Submit=Rechercher&alldocs=alldocs&docj=docj&docop=docop&docor=docor&docjo=docjo&numaff=T-201/04&datefs=&datefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100>.

⁷ I. 1. lábjegyzet 1268–1279. számú bekezdésekig.

a hálózatos médialejátszók piacát. A protokollinformációk átadásától való indokolatlan elzárkózás tényállásban az első kető piacnak, az árukapcsolás esetében pedig a felhasználói PC operációs rendszerek és a hálózatos médialejátszók piacának van jelentősége. A felhasználói személyi számítógép operációs rendszerek piaca az Intel-kompatibilis (az Intel chipjén alapuló) személyi számítógépekre gyártott operációs rendszereket foglalja magában⁸. A munkacsoport szerver operációs rendszerek egy kis- vagy közepméretű számítógépes hálózat gépeinek nyújtanak fájlkezelési, nyomtatási, csoport, valamint felhasználói adminisztrációs szolgáltatásokat. Más szerver operációs rendszerekhez képest ezek teljes mértékben együttműködnek a hálózat-hoz kapcsolt egyéni PC-ekkel, de nem látnak el magas szintű szerverszolgáltatásokat, a biztonságnak és az összetett funkcionak nincs akkora szerepe. A Bizottság piackutatásban vizsgálta a munkacsoportszerverek jellemzőit, és ezek alapján határozta meg a fájlkezelés, nyomtatás-, csoport- és felhasználó adminisztrációs funkciókat, mint általában együtt járó, és a felhasználók által jellemzően használt műveleteket. A döntés külön kihangsúlyozza a munkacsoport szerver operációs rendszerek felhasználói PC-rendszerekkel való interoperabilitásának – avagy együttműködési készségének – kiemelkedő szerepét, amit a felmérések igazoltak. A harmadik, árukapcsolási magatartás szempontjából releváns áru piac a hálózatos (online) médialejátszók piaca.⁹ A WMP-vel hasonló alkalmazásokkal rendelkező médialejátszó programokat tekintette azonos piacra tartozónak a Bizottság, ezek pedig többek között: digitális video- és audiorejátszás letöltés útján, vagy közvetlenül online, digitális jogkezelési rendszerekkel védett felhasználás, internetrádió, DVD-lejátszás, zenei CD-készítés stb. A WMP-hez hasonló funkciókat a több tucat lejátszó program közül az Apple Quick Time lejátszója és a Real

Networks RealOne Player lejátszója teljesít, mivel ezek a programok nem függenek más harmadik gyártók platformjainak kódjaitól, és ezek képesek a 'streaming' funkcióra, azaz internetről közvetlenül történő lejátszásra. Látni kell továbbá, hogy a médialejátszó egy közvetítő termék, amely a mögöttes szoftver- és tartalomszolgáltatók nélkül nem sokat ér. A médialejátszók egyes alaptípusai pontosan azért érhetőek el ingyenesen, mert a kapcsolódó piacokon végbemenő tranzakciók (tartalomszolgáltatás, hirdetési tevékenység) megfelelő bevételt teremtenek a fejlesztőknek. A médialejátszók egy másik része olyan többletfunkciókkal és ezáltal többlettértékkel rendelkezik, amelyért már fizetni kell.

A Microsoft példátlan piaci részesedése és a magas piacra lépési korlátok alapján gazdasági erőfölényben van a felhasználói személyi számítógép operációs rendszerek piacán. Jelenleg, akár a bevételeket, akár a sokkal megbízhatóbb eladott termékmennyiséget vesszük figyelembe, a Microsoft körülbelül 95%-os piaci részszel rendelkezik, amely nem hirtelen ugrott ilyen mértékűre, hanem már jó néhány éve 70% felett van. A Microsoftot követő két legerősebb versenytárs: az Apple Mac OS cirka 3%-os és a Linux kb. 1–2%-os részesedéssel. A Windows egyes változatai közötti dinamikus kölcsönhatások és a termékek egymásra hatása miatt (a termékgenerációk egymásra épüléséből és a könnyű termékváltásból kifolyólag) nem lehet a piacot pl. Windows98-ra, Windows2000-re, WindowsXP-re bontani, előbb vagy utóbb tehát mindig a legutolsó termékgeneráció válik standarddá. A munkacsoport szerver operációs rendszerek piacán is megállapítható az erőfölény, ugyanis a piaci információk alapján a Microsoft részesedése legalább 60%-os, a versenytárs vállalatok közül a Novell (Netware) 10–25% közötti, a Linux- és UNIX-rendszerek egyenként 5–15% közötti piacrészszel rendelkeznek. Az Európai Bíróság a Tetra Pak II.¹⁰-ügyben a gyakorlat részévé tette az érintett piacok közötti asszociatív kapcsolatokról szóló elvet, amely szerint a Microsoft a munkacsoport szerver operációs rendszerek piacán a számszerűsített piaci részesedés százalékának figyelmen kívül hagyásával is erőfölényben van, mert a felhasználói PC és a

munkacsoport szerver piacok közötti műszaki és kereskedelmi kapcsolódási pontok megalapozzák azok egy piacként való értékelését. A műszaki kapcsolódást egyrészt a fizikai összekötöttség, továbbá a két rendszer egymásra utaltsága adja. Nyilvánvalóan minél több a Windows rendszerű szerver, annál több a Windows rendszerű felhasználói gép. A hálózati hatás a felhasználói PC operációs rendszerek piacára való belépést nehezíti tehát, hiszen hiába fejleszt ki egy vadonatúj operációs rendszert a rivális, senkinek nem kell egy alkalmazásuktól mentes csupasz rendszer, ahhoz pedig, hogy ez ne így legyen vagy egy kritikus mennyiségű Windowsra írt alkalmazáscsoportot kell telepíteni a rendszerre, vagy kritikus mennyiségű sajátrendszer-specifikus alkalmazással kell rendelkezni. Ez utóbbi mutatja, hogy nem lehet elégszer hangsúlyozni a hálózati hatásokat, amely a szóban forgó visszaélések sarokköve. A hálózatos médialejátszók piaca viszonyítási pont az eljárásban, a Bizottság szerint feltehetően a másik két releváns termékpiaccal szemben a Microsoft ebben a szegmensben egyelőre még nincs erőfölényben.

4. Árukapcsolás – a bizottsági határozat és az Elsőfokú Bíróság főbb megállapításai

A versenykorlátozó magatartás abban nyilvánul meg, hogy a Windows médialejátszó automatikusan a Windows operációs rendszer részeként kerül a személyi számítógépekre és következésképpen a boltok polcaira. Az eszközgyártók által a Windowszal együtt a gépre telepített WMP nem mozdítható el. Az EKSz. 82. (d) cikk szerint jogsértőnek talált árukapcsolás az eddigi európai joggyakorlat fényében a Bizottság által elismerten nem tartozik az árukapcsolás tipikus esetkörébe¹¹.

⁸ Nem tartoznak tehát ide az Apple Macintosh rendszerei, valamint a szerver operációs rendszerek sem helyettesítik a felhasználói operációs rendszert, az előbbi ugyanis többcélú, a felhasználói csoportok közötti használatot is lehetővé teszi, sem árban, sem jellemzőkben nem minősül keresleti helyettesítőnek.

⁹ Az M. 1845 számú AOL/TimeWarner fúziós ügyben kialakult gyakorlat szerint a klasszikus lejátszó eszközök, mint a CD- és DVD-lejátszók nem helyettesítik a hálózatos médialejátszókat, ez utóbbiakat másképp használják, sem az árszint – minthogy a hálózatos médialejátszók alaptípusai jellemzően ingyenesek –, sem a funkciók nem azonosak.

¹⁰ Case T-83/91 Tetra Pak v. Bizottság [1994] ECR II-755, amelynek fellebbezési ügye a C-333/94 P, [1996] ECR I-5951.

¹¹ A 82 (d) cikk szerint gazdasági erőfölénnyel való visszaélésnek minősül különösen „a szerződések megkötésének függővé tétele olyan kiegészítő kötelezettségeknek a másik fél részéről történő vállalásától, amelyek sem természetük, sem a kereskedelmi szokások szerint nem tartoznak a szerződés tárgyához”. Az árukapcsolás a kizsákmányoló visszaélések egyik formája, mivel az elszenvedett sérelem közvetlenül a fogyasztói berkekben csapódik le; a versenykorlátozás áttételesen jelentkezik. Attól lehet ártalmas, hogy megfosztja a vásárlót annak reális lehetőségétől, hogy saját maga döntse el: adott terméket egy másikkal együtt, vagy attól külön vásárol meg.

Mindenekelőtt azért nem, mert a Microsoft gyakorlata által okozott hátrány csak részben – avagy nem feltétlenül – érinti közvetlenül a fogyasztót. Az árukapcsolás révén a fogyasztók nem feltétlenül fognak magasabb árat fizetni, ugyanis a médialejátszók egy része és tulajdonképpen a WMP is ingyenes – persze előfordulhat, hogy az ár a másik, a kapcsoló termék árán benne foglaltatott –, és bár a WMP a Windowszal együtt kikerülhetetlen termék, a fogyasztó elvileg elérhet/letölthet másik, esetleg jobb minőségi jellemzőkkel bíró lejátszót is. A közvetett – és a Bizottság szerint komolyabb – probléma abban jelentkezik, hogy nemcsak a fogyasztók, hanem az eszközgyártók és a piac egyéb szereplői számára is kikerülhetetlen lesz a Windowszal egyetemben a WMP. Ezért, mivel a médialejátszó önálló használati értéke azon múlik, hogy milyen mögöttes szolgáltatások/funkciók vehetők igénybe a segítségével, a Microsoft ezzel a gyakorlattal nemcsak a médialejátszók tekintetében növeli felhasználóinak számát, hanem – a Bizottság jövőbemutató értékelése alapján – képessé válhat átvenni piaci erejét egyéb, a médialejátszókkal elérhető médiatartalmak, a digitális jogvédelmi és kábeltelevíziós – és jelenleg akár még újdonságnak számító –, valamint egyéb szoftvertermék piacokra is, a WMP-vel fennálló kompatibilitás révén. Ráadásul ezek a termékek pedig már nem biztos, hogy ingyenesek.

A közösségi jogalkalmazásban a Hilti¹²- és a Tetra Pak II-ügyekben körvonalazódott azon feltételrendszer, amelynek megfelelő valamely magatartás versenyjogba ütköző árukapcsolásnak minősül, az alábbi öt feltételt foglalja magában: (i) gazdasági erőfölény áll fent a fő- vagy kapcsoló termék piacán, (ii) a kapcsoló és a kapcsolt termékek önálló terméknek minősülnek, (iii) az árukapcsolás megfosztja a fogyasztókat attól a lehetőségtől, hogy a két termékre külön tegyenek szert, (iv) és mindez korlátozza a versenyt, amire (v) az eljárás alá vontnak nincsen objektíve elfogadható mentsége a visszaéléses üzleti gyakorlat tekintetében.

A bírósági szakban a Microsoft elsősorban arra alapította védekezését, hogy a Bizottság az alapeljárásban nem a korábbi esetjognak megfelelően értékelt az áru-

kapcsolást, minthogy a Bizottság nem kizárólag a 82 (d)-re hanem, amellet a 82. cikkelyre általában is alapította az ügyét. Továbbá a versenyjogi jogalkalmazás helytelen gyakorlására utal hogy a Bizottság az említett árukapcsolás-teszt kapcsán konkrétan és mélységében vizsgálta a magatartás versenyt korlátozó hatását – ami a klasszikus teszt szerint automatikusan a magatartás velejárója. Dacára ezen érveknek, a bíróság ítéletében egyetértett a Bizottsággal, miszerint a Római Szerződés 82. cikkelye nem sorolja fel kimerítő jelleggel a visszaéléses magatartások fajtáit, ezért az árukapcsolás elviekben akkor is versenyjogsértőnek minősülhet, ha a magatartás egyébként nem teljes mértékben egyezik a 82 (d) pont árukapcsolásra vonatkozó speciális rendelkezésében foglaltakkal, az értékelés alapulhat tehát a teljes 82. cikkelyre, nem kizárólag a 82 (d)-n. Megállapította továbbá, hogy a WMP Windowshoz kapcsolása az árukapcsolás klasszikus tesztjét is kimeríti, amely értékelés nem lesz attól spekulatív, hogy a Bizottság a klasszikus esetjogi gyakorlatban alkalmazott bizonyítási mércét túlteljesítve a magatartás hatásait részletesen vizsgálta.

A bíróság ítéletében megállapította, hogy a Bizottság az EK jogával teljes összhangban helyesen találta a klasszikus árukapcsolási teszt kritériumait teljesültnek az eljárás alá vont magatartása kapcsán. Először is, a Microsoft erőfölényben van a felhasználói PC operációs rendszerek piacán. Az, hogy két különálló termékről legyen szó, kulcsfontosságú, mert egyébként fogalmilag sem lehetne árukapcsolásról beszélni. Ez az ún. „külön termék” kritérium egyfajta hüvelykujszabályként funkcionál annak eldöntésében, hogy hatékony-e az összekapcsolás vagy sem. Ha valóban előnyös az együttértékesítés, úgy nincsen fogyasztói kereslet a külön termék iránt, tehát árukapcsolás sincs. Két termék önállóságának megállapításához nem elég a termék tulajdonságait vizsgálni, lehet az egyik kiegészítője vagy alkatrésze a másiknak, és attól még minősülhet külön terméknek, miként az a Hilti-ügyben a szövegpatronok esetében. Az a tény, hogy a médialejátszókat szinte minden esetben az operációs rendszerekkel együtt használják a fogyasztók, nem jelenti azt, hogy a fogyasztó nem szeretné a két terméket eltérő forrásból beszerezni. Ezek helyett tehát azt kell vizsgálni, hogy létezik-e fogyasztói kereslet a két termékre külön-külön, hogy van-e olyan piaci szereplő, aki a kapcsolt terméket önállóan

kínálja, hirdeti, illetve az összekapcsolt terméket helyettesíti-e a részekből összetett termék. A valódi integrált szolgáltatás ugyanis hozzáadott értéket generál a fogyasztónak a két termék külön beszerzéséhez képest, és ekkor már nem árukapcsolásról, hanem egy új termékről van szó. A Microsoft szerint a médialejátszó nem önálló termék, hanem egy funkció a Windowsban. Az EFB rámutatott, hogy helyesen állapította meg a Bizottság, hogy a két termék, illetve a lejátszók iránt önálló kereslet és kínálat áll fenn, ugyanis vannak más, pl. RealOne Player médialejátszók, amelyek operációs rendszer nélkül magukban is megvásárolhatók és meg is vásárolják őket, mi több, ezek a fejlesztők nincsenek jelen az operációs rendszerek gyártásának tevékenységében. Továbbá a Microsoft is gyárt és elad nemcsak a Windowshoz, hanem harmadik platformgyártók rendszereihez WMP-t, illetve egy WMP upgrade verziót is, amely régebbi lejátszóprogramok aktualizálását teszi lehetővé. Végül árulkodó, hogy a Microsoft önálló termékként hirdeti a lejátszóját, és a WMP licencszerződéseiben e termékre sajátos feltételeket szab. Nem változtat ezen az sem, hogy nagyobb részt nem is a fogyasztók, hanem valójában az eszközgyártók azok, akik összeteszik a hardver- és szoftverelemeket egy személyi számítógépből, tehát ténylegesen az ő döntésükről beszélünk. A teszt harmadik elemét igazolja, hogy a Microsoft a vásárlóktól megtagadja a WMP-t nélkülöző operációs rendszert, teszi mindezt közvetetten úgy, hogy a PC-eszközgyártóknak használatba adott Windowsrendszer esetében kiköti a WMP gépekre telepítését is, műszaki értelemben pedig a médialejátszó program és annak ikonja nem mozdítható el a gép platformjáról, képernyőjéről. Bár a kapcsolt WMP-ért a vásárló nem fizet, illetve azt nem köteles használni (és a rivális lejátszók letöltéseinek száma sem elhanyagolható), ennek ellenére a bíróság szerint a külön vásárolhatóság szempontjából ez nem releváns, ezeket legfeljebb a versenykorlátozó magatartás piacra és fogyasztókra gyakorolt hatásainak értékelésekor szükséges számításba venni. Ami a versenyre gyakorolt káros hatást illeti, a bíróság ítéletében előadta, hogy az árukapcsolás révén a Microsoft olyan értékesítési előnyre tesz szert versenytársaival szemben, amelyet más értékesítési csatornák használata nem tud ellensúlyozni. A WMP a Windows operációs rendszer részeként való értékesítéssel érdemi versenyben való részvétel nélkül is olyan

¹² Case T-30/89 Hilti v. Bizottság ügy, fenntartva a C-53/92 Hilti v. Bizottság ügyben.

lefedettséget tud elérni (a közel 200 millió személyi számítógépen való automatikus jelenléttel), amelyhez képest az eszközgyártókkal való közvetlen megállapodás, az online letöltés az ezzel járó kényelmetlenség miatt nem alternatíva. Ezzel együtt, a felhasználók egy előre telepített médialejátszó esetén nem valószínű, hogy más médialejátszókat használnának, még akkor is ha azok esetlegesen magasabb minőséget képviselnek. Úgyisntén az eszközgyártók sem valószínű, hogy többfajta médialejátszót telepítenének egy személyi számítógépre, ugyanis nem biztos, hogy az jelentős hozzáadott értékkel bír, az viszont biztos, hogy magasabb költségekkel, teszteléssel jár. Egyik mutatója ennek, hogy a verseny már teljesen megszűnt az adott piacon. Az EFB bizonyítottan látja, hogy a WMP integrált értékesítése azzal a kockázattal járhat, hogy a felhasználói operációs rendszerek piacán fennálló piaci erő átbillen a médialejátszók piacára anélkül, hogy ez érdemi versenyben elért előnyön alapulna, azaz a WMP érdemeiből fakadna. A versenykorlátozás tehát fennáll a szoftverfejlesztők és tartalomszolgáltatók viszonylatában is, akik a közvetett hálózati hatás következtében egyre inkább arra vannak ösztönzöve, hogy kizárólag a WMP termékeire írják programjaikat, tartalmaikat, hiszen így is szinte teljes lefedettséget nyernek. Fejlesztéseik során elegendő egyetlen termékre koncentrálniuk, amely végző soron a kapcsolódó szoftver- és tartalmi piacokon is beszűkíti a versenyt. Ennek első mutatója lehet a korábbi piacvezető versenytárs részesedésének folyamatos csökkenése és ezzel párhuzamosan a Microsoft részesedéseinek növekedése a kérdéses időszakban. Az EFB a Microsoft által az árukapcsolás tárgyában objektív igazolhatóságot jelentő körülményként felhozott mindkét érvet elutasította. Egyfe-

lől, a bizottsági döntés nem avatkozik bele a Microsoft integrált és állítottan – bár nem bizonyítottan – hatékonysági előnyöket is magában hordozó integrált üzleti modelljébe, hanem a WMP egyetemes jelenlétét firtatja, és a Microsoft egyoldalú, árukapcsolással megvalósított standardizációs törekvéseit találja jogsértőnek. A bíróság, anélkül, hogy részletesen kifejtene, azt sugallja, hogy a médialejátszó integrációjával járó előnyök egyébként kevesebb korlátozással, például a preferált médialejátszóknak az eszközgyártók általi integrálásával is elérhetőek. Másfelől, a Microsoft nem igazolta azt az állítását sem, hogy a WMP Windows operációs rendszerből történő elmozdításával az operációs rendszerben működési hibák, zavarok jelentkezhetnek. Az EFB szerint a jogorvoslat arányos, hiszen továbbra sem tiltja, hogy a Windowsnak egy WMP-vel egyesített változata is forgalomba kerüljön, továbbá nem jelent semmilyen műszaki értelemben vett többlet lehet a Microsoftra.

5. Az EFB ítélete a hozzáférés megtagadása kérdésében

A Bizottság az alapeljárásban úgy találta, hogy a Microsoft megtagadta az interoperabilitáshoz szükséges információk átadását a Sun részére, amely információk arra szolgálnak, hogy a versenytárs olyan munkacsoportszervereket tudjon kifejleszteni (konkrétan a Solaris nevű rendszert), amelyek hibamentesen illeszkednek a Microsoft felhasználói számítógépszerver-viszonyokban, valamint a szerver-szerver viszonyokban való kommunikációt irányító protokollokhoz, és ezáltal a piacon gazdaságilag életképes termékeké válhatnak. A Bizottság mindvégig hangsúlyozta, hogy a Microsoftnak csak a kommunikációs protokollok leírásait és nem magukat a protokollokat tartalmazó műszaki dokumentációt kell hozzáférhetővé tennie a piacon. Ez tehát nem foglalja magában és nem is teszi megismerhetővé a forráskódokhoz való hozzáférést, mi több, a hozzáférés hasznosítási engedélyek útján ellenérték fejében is történhet, teljesen olyan módon, mintha a szellemi terméket önszántából hasznosítaná. A Bizottság döntésében kiemelte, hogy az ügy további sajátossága, hogy a kérdéses visszaéléses gyakorlat tulajdonképpen a Microsoft korábbi gyakorlatával és az iparági normával helyezkedik szembe, amikor is a hosszú ideig ingyenesen elérhető pro-

tokollinformációkat már nem teszi hozzáférhetővé. A nyílt stratégia a vállalatnak attól kezdve nem áll érdekében, amikor már olyan kellő mértékű felhasználói bázist verbuvált a Windowsnak, amely megengedi, hogy egy zárt stratégiával – a hálózati hatás felhasználó-duzzasztó következményével – is tovább növekedjen. Bár nem találta egyértelműen bizonyítotttnak a Microsoft szellemi tulajdoni védelemre való hivatkozását a protokollok szabadalmi, a specifikációk szerzői jogi védelme, illetve a know-how tekintetében, végül is nem bonyolódott ennek vizsgálatába, hanem inkább azzal a Microsoft számára legkedvezőbb helyzetet teremtő előfeltételezéssel élt, hogy a hivatkozott oltalmak fennállnak. Éppen ezért, a már említett IMS Health- és Magill-ügyekben a bírói gyakorlat által rögzített azon kivételes körülmények fennállásának vizsgálatára hagyatkozott, amelyek esetén egy erőfölényes vállalkozás szellemi tulajdoni értékkel bíró termékéhez való hozzáférés megtagadása visszaélésnek minősül a Római Szerződés 82. (b) cikke értelmében. A közösségi bíróságok ugyanis bár elismerik a szellemi tulajdonjogok létét és az általuk biztosított oltalmat, valamint azt is, hogy minden egyes vállalkozás szabad választása, hogy kivel lép üzleti kapcsolatba, a szellemi tulajdonjog nem adhat korlátlan felmentést a versenyjogi tilalmak alól, ezért meghatározott feltételek fennállta esetén a szolgáltatás visszautasítása ilyen esetekben is minősülhet visszaélésnek. Visszaélés történik, ha a szellemi alkotás tulajdonosa elzárkózik a harmadik féllel történő szerződéskötéstől és ezzel egyidejűleg az alábbi három feltétel teljesül:

1. ha a visszautasítás egy olyan terméket vagy szolgáltatást érint, amely nélkülözhetetlen a szomszédos piacon végzett tevékenységhez,

2. ha a visszautasítás olyan természetű, amely minden lehetséges verseny kizárásának kockázatával jár, továbbá

3. ha a visszautasítás megakadályozza olyan új termékek megjelenését a piacon, amelyekre fogyasztói igény lenne,

4. és milderre objektív kimentési körülményt nem tud felhozni az eljárás alá vont.

A Microsoft védekezését alapvetően három pillérré alapította. Egyrészt a Bizottság által felkarolt interoperabilitás fogalom helytelenségét hangoztatta, hiszen ez azt jelentené, hogy a versenytársi munkacsoportszerver operációs rendszereknek szinte minden vonatkozásban a Microsoft rendszerével azonos módon kellene mű-

kat a visszaéléses gyakorlatokat tiltja, amelyek „a fogyasztók kárára korlátozzák a termelést, forgalmazást, vagy a műszaki fejlődést”¹⁵. Következésképpen az új termékkel való piacralépés akadályozásának kritériuma nem korlátozódik valamely konkrét új termékkel vagy szolgáltatással való tényleges megjelenésre, ahogy az a Magill- és IMS Health-ügyekben felmerült, hanem jelentheti valamely iparág műszaki fejlődésének visszatartását is. Elgondolkodtató, hogy a kritérium ilyen értelmezése csak új és/vagy egyben jobb – műszaki fejlődést felmutató – termékek kifejlesztését mozdítja elő, ahogyan az is előfordulhat – ahogy az a GVH által tartott rendezvényen felvetésre elhangzott –, hogy az új terméknek ez az általánosabb megfogalmazás felé való elmozdulása inkább a bizonytalanságot növeli a jogalkalmazásban. Ennek megfelelően a bíróság is megállapíthatónak találta, hogy a Microsoft hozzáférést megtagadó magatartása a versenytársak innovációs lehetőségeit korlátozta. A kényszerengedély keretében elérhető és felhasználható protokoll információk ismeretében a jövőben lehetősége nyílik ezeknek a versenytársaknak életképes rivális munkacsoport-szerver termékeket kifejleszténiük, amelyek nem a Microsoft termékek imitációit jelentik majd. A magatartás értékelésének alapjául szolgáló egyik legfontosabb dokumentum az a piacfelmérés, amely rávilágít arra, hogy a vásárlók szerint vannak olyan minőségi összetevők a versenytársi termékeknek, amelyek felülmúlják a Microsoft rendszerek ilyen tulajdonságait. A Microsoftnak az az állítása, miszerint az interoperabilitást biztosító protokollinformációk hozzáférhetővé tétele visszaveti őt saját innovációs tevékenységében irreleváns a visszaélés jogsértő jellegének értékelése szempontjából, ugyanis az eljárás a visszaélésnek a versenyre, és nem a Microsoft tevékenységére gyakorolt hatását van hivatott értékelni.

4. Végül, az objektív kimentés keretében az EFB nem fogadta el a Microsoftnak a szellemi tulajdonjogi oltalomra, mint pusztán tényre való hivatkozását, ugyanis, ha ez igazolhatóna egy visszaélést, akkor ebben az esetben a szellemi tulajdonjogok érintettsége esetén sohasem lehetne erőfölénnyel való visszaélés miatt eljárást indítani. Ez nem lehet a szellemi tulajdonjogi védelem célja. Másrészt azt is leszögezte, hogy adott információ vagy adat

nem élvezhet magasabb védelmet annak függvényében, hogy az azt birtokló vállalkozás azt a saját üzleti titkának nyilvánítja. Egyébként is, ha az információ valóban nélkülözhetetlen, akkor tulajdonképpen elkerülhetetlen, hogy az egyben ne bírjon nagy értékkel is, ettől azonban a versenyjogi mérce szintje nem változik. Az objektív igazolhatóság körében értékelte az EFB a döntésnek a Microsoft innovációs készségére gyakorolt, állítólagos negatív befolyását. Ezt az érvét a Microsoft semmilyen konkrétummal vagy elmélettel nem támasztotta alá, a Bizottság ellenben rámutatott arra, hogy a protokoll információk hozzáférhetővé tétele az iparágban gyakori, ezért nem ismert olyan indok, amely az innovációs készségnek negatív befolyásolását támasztaná alá.

5.2. A TRIPS Egyezmény megsértésére való hivatkozás

A Microsoft azt is előadta fellebbezésében, hogy a bizottsági döntés, illetve pontosabban az abban elrendelt hozzáférésadási kötelezettség ellentétes a WTO TRIPS Egyezményének 13. cikkével, ugyanis az túlterjeszkedik az Egyezmény által meghatározott szellemi tulajdoni korlátozásokon, amelyek csak speciális esetekben lennének alkalmazhatók. Az EFB ezt a védekezést eljárásjogi alapon kezelte és a Microsoft-nak a Commission v. Germany ügyre¹⁶ való hivatkozása tekintetében előadta, hogy azokban az esetekben kell a közösségi jog értelmezése során a kötelező erővel bíró nemzetközi megállapodásokra figyelemmel lenni, amikor az adott nemzetközi megállapodás a közösségi jog felett áll. A másodlagos közösségi jogforrásokra ez igaz, azonban az elsődleges jogforrások, mint például a Római Szerződés rendelkezései tekintetében nem alkalmazandó, azokat tehát nem kell a nemzetközi jogforrásokkal összehangban értelmezni.

6. Zárszó

Az ítéletet ért szakmai megjegyzések lényegében – és e tekintetben úgy tűnik, a nemzetközi kritikák hűen tükrözik a GVH által megrendezett beszélgetésen (ld. a 17. oldalon) a hazai versenyjogi szakértők által felvetett problémákat is – két csoport-

ba rendeződnek. Egyfelől, dacára annak, hogy az ügy a szellemi oltalom és a versenyjog területei közötti első igazán komoly konfliktust mutatja, az ítéletből hiányzik a jövőbeni határokat kijelölő jogi iránymutatás e tekintetben. Nem adja meg a választ – illetve az ezzel járó megnyugvást – a döntés többek között arra vonatkozóan, hogy meddig lehet a szellemi tulajdonjog által biztosított eszközökkel érdekeket érvényesíteni, és honnantól léphet be a versenyjog, mint a szellemi oltalom külső kontrollja. Másfelől, ahogy arra már a bevezetőben is utaltam, nem lehet elmenni szó nélkül amellett a tény mellett, hogy a bíróság teljesen formális jogalkalmazást követett, a közgazdasági hatások vizsgálatát teljes mértékben hanyagolta az ügyben, mi több, Neelie Kroes európai versenyügyi biztos asszony az ítélet utáni első győzelmi beszédében a piaci részesedések csökkentését fogalmazza meg elérendő célként¹⁷. Az ítélet kapcsán az amerikai és európai versenyjogi gyakorlat radikális eltávolodását jövődőlő kommentátoroknak látniuk kell, hogy az ügynek az Atlanti-óceán mindkét partján bekövetkezett kimenetelében nincs alapvető különbség, a döntések időzítésétől eltekintve¹⁸. Előfordulhat azonban, hogy pont ez a 6 év és az erőfölényes vállalkozások hozzáférés adására kötelezésének lehetőségét nagymértékben szűkítő 2005-ös Trinko-döntés az, amelynek fényében ma már más megítélés alá esne az akkori Microsoft ügy. Erre utalhat, hogy a prokollinformációk közzétételének nemrégiben 20 állam és számos versenytárs által felvetett 2012-ig tartó meghosszabbítását az Igazságügyi Minisztérium már nem tartja szükségesnek¹⁹.

¹⁷<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/07/539&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

¹⁸ Az eljárásnak úgyszintén tárgya volt, hogy az eljárás alá vont feltételezhetően versenykorlátozó megállapodásokat iratott alá a számítógépeket összeszerelő gyártókkal és forgalmazókkal (a továbbiakban eszközgyártók), akik a megállapodás alapján rá voltak kényszerítve arra, hogy az Internet Explorer böngészőt telepítsék a gépekre, sőt annak ikonját jelentessék meg a képernyőn. A versenytárs böngészők további ellehetlenítésére szolgált az is, hogy a Microsoft vélhetően oly módon alakította át, illetve manipulálta a Windows operációs rendszer kommunikációs protokolljait, hogy az megnehezítette (például lelassította) a rivális szoftverek Internetről való letöltését. Ezt a vádat utóbb ejtették, azonban az előző kettő magatartás alapján az elsőfokon eljáró bíróság megállapította a Microsoft monopóliumát, illetve a Sherman Act 1. és 2. szakaszaiba ütköző monopolizációs szándékát a személyi számítógép operációs rendszereinek piacán, és ennek orvoslására a Microsoft feldarabolását írta elő, amelyben tehát elkülönültek volna az operációs rendszerhez és az egyéb szoftvertermékekhez kapcsolódó tevékenységi körök és üzletágak.

¹⁹<http://www.pcworld.com/article/id,139509-c,microsoft-antitrustcase/article.html>

¹⁵ L. 1. lábjegyzet 643. bekezdés.

¹⁶ Case C-61/94 Bizottság v. Németország [1996] ECR I-3989, 52. bekezdés.